

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס
**באיי הים: פרקים בתולדות ההלכה באנגליה,
מיורקה, סיציליה וכרתים בימי הביניים**

פרופ' פנחס רוט | המחלקה לתלמוד

The Isles of the Sea: Jewish Law in Medieval Sicily, England, | 09-630-01
Majorca and Crete

הרצאה	סוג הקורס:
4 (2 ש"ש)	היקף נ"ז:
תשפ"ה	שנת לימודים:
שנתי	סמסטר:
שלישי, 10:00	יום ושעה
שלישי, 12:00	שעת קבלה:
Pinchas.roth@biu.ac.il	מייל מרצה:
https://lemida.biu.ac.il	קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס

איים מנותקים מבחינה גיאוגרפית מן היבשות הגדולות, וניתוק זה בא לידי ביטוי גם מבחינה תרבותית. הניתוק הזה מזמין גם מפגשים פוריים עם אזורים שונים. הקהילות היהודיות שהתגוררו באיים בימי הביניים מספקות פרספקטיבה מיוחדת על תהליכי ההשפעה, הקליטה והבידול בין תרבויות הלכתיות שונות במהלך ההיסטוריה, ועל יחסי יהודים-נוכרים בהקשריהם השונים. המקרים המיוחדים והמבודדים של הקהילות הללו יכולים ללמד גם על תולדותיהם של מרכזים גדולים יותר. כך מהוות קהילות האיים מקרי-מבחן, 'מיקרו-היסטוריה' של תולדות ההלכה.

מטרות/תוצרי הלמידה

ידע

1. הלומדים יקראו טקסטים הלכתיים ותיאורים היסטוריים מימי הביניים.
2. הלומדים יגדירו את המאפיינים הייחודיים של התרבות ההלכתית באזורים שונים.
3. הלומדים יכירו קהילות יהודיות מגוונות שהתקיימו בימי הביניים.

מיומנויות

1. הלומדים ינתחו טקסטים הלכתיים מימי הביניים.
2. הלומדים יעריכו את משמעותו של ההקשר ההיסטורי בהבנת כתיבה הלכתית.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

מס' השיעור	נושא השיעור	למידה פעילה	קריאה/ צפיה נדרשת	הערכה תהליכית/מעצבת
1	מבוא לקורס: חקר איים (islandology) סיציליה בתקופת הגאונים			
2	דיונים הלכתיים בסיציליה		בן-ששון, יהודי סיציליה, עמ' 134—142	
3	סיציליה במאות ה-13 עד ה-15	שימוש באתרי מיפוי על נתיבי סחר בימי הביניים	נדיה זלדס, 'חדשות סיציליה רעות מאוד: עדויות יהודים לכיבוש סיציליה בידי הנורמאנים', פעמים 46—47 (תשנ"א), עמ' 260—269	
4	תולדות הספר גירוש יהודי סיציליה		יוסף הקר, 'קבוצת איגרות על גירוש היהודים מספרד ומסיציליה ועל גורל	

	המגורשים, ספר יעקב כ"ץ, ירושלים תש"ם, עמ' 64–97			
5	הקהילה היהודית באנגליה - מבוא	מיכה פרי, 'שטרות היהודים באנגליה בימי הביניים: מציאות ודימוי', זמנים 124 (2013), עמ' 61-52		
6	תלמידי רבינו תם באנגליה	אפרים אלימלך אורבך, בעלי התוספות, ירושלים תש"ם, עמ' 493–520.		
7	תשובות רבינו תם ור"י הזקן לאנגליה	תשובות ר' יצחק בן שמואל מדמפייר, מהד' פנחס רוט ואברהם (רמי) ריינר, ירושלים תש"ף, עמ' יד-כב		
8	קשרי אנגליה-צרפת במאה השלוש-עשרה	האזנה להרצאה על יהודים במגדל לונדון	Pinchas Roth, 'Contacts between French and English Rabbis during the Twelfth and Thirteenth Centuries', forthcoming	
9	קשרי אנגליה-ספרד בימי הביניים	Susan Einbinder, 'Meir b. Elijah of Norwich: Persecution and Poetry among Medieval English Jews', Journal of Medieval History 26 (2000):145-162		
10	קשרי אנגליה-אשכנז בימי הביניים			
11	קשרי אנגליה-רוסיה ואנגליה-פרובנס בימי הביניים	Alexander Kulik, "Jews from Rus' in Medieval England." The Jewish quarterly review 102, no. 3 (2012): 371-403.		
12	תורתם של חכמי אנגליה - סיכום	הגשת מטלת ביניים	יעקב פוקס, 'כ"י מנטובה הקהילה היהודית 30 ותרומתו: האם כתב ר' משה מלונדון תוספות על הלכות הרי"ף?', תרביץ עט (תש"ע-תשע"א), עמ' 389–412	
13	תולדות היהודים במיורקה - מבוא	עיון במפה של אברהם קרשקש	דוד וסרשטיין, 'משפחה קהילה ושמד במינורקה ב-418', המשפחה בשלהי העת העתיקה, עורכים אוריאל סימונסון ויניב פוקס, ירושלים תש"ף, עמ' 179–186	
14	תשובות הרשב"א למיורקה	איתם הנקין, 'תשובה ישנה-חדשה לרשב"א בעניין אם חוששים לעד אחד בקידושין', המעין נז (תשע"ז), עמ' 43–45		
15	תשובות הר"ן למיורקה	Pinchas Roth, 'Rabbi Nissim Gerondi and the Jewish Elites of Perpignan', Revue des études juives 181 (2022): 51-67		
16	תשובות ר' משה חלאווה למיורקה			
17	ספר ארחות חיים	שלמה זלמן הבלין, 'לענין הספרים "כלבו" ו"ארחות חיים", בתוך: ארחות חיים – עניני		

	שבת, מהד' שלום י' קליין ויהודה קליין, מרכז שפירא תשנ"ו, עמ' מא-סה			
18	תשובות ריב"ש למיורקה	אברהם הרשמן, רבי יצחק בר ששת: דרך חייו ותקופתו, ירושלים תשט"ז		
19	יהודה מושקוני	ר' יהודה ליאון בן ר' משה משקוני, אבן העזר על פירוש התורה לר' אברהם אבן עזרא, מהד' חיים קרייסל, באר שבע תשפ"א, הקדמה		
20	מומרי מיורקה	Benjamin Gampel, <i>Anti-Jewish Riots in the Crown of Aragon and the Royal Response, 1391-1392</i> (New York: Cambridge University Press, 2016), 68-91		
21	הקהילה היהודית בקנדיאה - מבוא	אברהם דוד, 'מקנדיאה למצרים בתקופה הוונציאנית לאור מסמכים מן הגניזה הקהירית', איטליה כא (תשע"ב), עמ' ז-לב		
22	תשובות לקנדיאה	ביקור במחלקת ספרים נדירים של הספריה המרכזית	Andrew Berns, 'The Importance of Agriculture in Medieval Jewish Life: The Case of Crete', <i>Jewish History</i> 33 (2020): 275-298	
23	יהודים בבית המשפט בקנדיאה	Rena Lauer, 'Jewish Law and Litigation in the Secular Courts of the Late Medieval Mediterranean', <i>Critical Analysis of Law</i> 3 (2016): 114-132		
24	רבני קנדיאה	יוסף (ג'פרי) וולף, 'לדמותו ההלכתית והתרבותית של ר' אליהו קפשאל', תרביץ סה (תשנ"ו), עמ' 173—187		

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה

מסקל בציון הסופי	תיאור התוצר
20% מהציון הסופי	מטלת ביניים: ניתוח ביקורתי של מאמר מחקרי
80% מהציון הסופי	מטלת סיום: ניתוח של טקסט הלכתי שלא נלמד בקורס

דרישות הקורס

נוכחות והשתתפות בשיעורים. הגשת מטלת ביניים ומטלת סיום. בקורס זה יש חובת נוכחות בכל השיעורים (לפחות 80% מהשיעורים), שתיבדק מדי שיעור.

דרישות קדם

אין דרישות קדם.

ביבליוגרפיה: תכנים לקריאה, צפיה והאזנה

קריאה מומלצת וספרות רקע:

1. אפרים אלימלך אורבך, 'מתורתם של חכמי אנגליה לפני הגירוש', ספר היובל תפארת ישראל, לונדון תשכ"ז, עמ' 1–56
2. מנחם בן-ששון, יהודי סיציליה 825–1068: תעודות ומקורות, ירושלים תשנ"א
3. שלמה סימונסון, בין הפטיש והסדן: היהודים בסיציליה, ירושלים תשע"א
4. תקנות קנדיאה וזכרונותיה, מהד' א"ש הרטום ומ"ד קאסוטו, ירושלים תש"ג
5. גירוש ושיבה: יהודי אנגליה בחילופי הזמנים, ערכו דוד כ"ץ ויוסף קפלן, ירושלים תשנ"ד
6. David Abulafia, A Mediterranean Emporium: The Catalan Kingdom of Majorca (Cambridge: Cambridge University Press, 1994)
7. Rena Lauer, Colonial Justice and the Jews of Venetian Crete (Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 2019)
8. Robin Mundill, The King's Jews: Money, Massacre and Exodus in Medieval England (London: Continuum, 2010)
9. Cecil Roth, The Intellectual Activities of Medieval English Jewry (London: Oxford University Press, 1948)
10. Marc Shell, Islandology: Geography, Rhetoric, Politics (Stanford: Stanford University Press, 2014)